

A tudás alapú társadalom iskolája

Az iskola, mint tudásközpont szerepe az információs társadalomban több szempontból is újraértékelődik. Mi a tanár, a diák, vagy akár az iskola új szerepe az információs társadalom iskolájában? Az egyéni, vagy a közösségi érdek a fontosabb? Az iskoláttanítás folyamatában egyre inkább az információmegosztás, és nem az információirigység az adaptív stratégia.

Kulcsszavak: *információs társadalom, oktatás, iskoláttanítás, pedagógia*

Szerzői információ:

Ollé János egyetemi adjunktus, az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karának oktatója, az Információs Társadalom Oktató- és Kutatócsoport vezetője. Fő kutatásai területe a „digitális nemzedék” sajátosságaihoz igazodó pedagógiai kultúra az osztálytermi és a tanítási órán kívüli iskolai tevékenységekben, illetve a virtuális és valós oktatási környezetek integrálása. Honlapja: <http://www.ollejanos.hu>

Így hivatkozzon erre a cikkre:

Ollé János. „A tudás alapú társadalom iskolája”.
Információs Társadalom XII, 3. szám (2012): 7–14.
<https://dx.doi.org/10.22503/inftars.XII.2012.3.1>

A folyóiratban közölt művek

*a Creative Commons Nevezd meg! – Ne add el! – Így add tovább! 4.0
Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően használhatók.*

Ollé János

A tudás alapú társadalom iskolája

A társadalom iskolája

Az oktatásban csak nehezen lehet találni olyan életkori szakaszt, képzési területet, ahol ne lenne állandó kérdés a külvilághoz, környezethez fűződő kapcsolat. Fiatalabbak esetén ez leginkább úgy jelentkezik, hogy a zárt iskolai világba hogyan lehet a módszeres megismeréshez mégiscsak becsempészni a külső környezet sokszínűségét, természetességét, változatosságát. Az idősebbek, vagy akár a felnőttek esetén ez a probléma az elmélet és gyakorlat képzésen belüli arányának, formáinak a kérdésében ölt testet. Az iskola a természet vagy a társadalom környezetéből mindenképpen egy kiragadott, különálló kisebb „sziget” és a kérdés minden esetben az, hogy ez a külön világ hogyan kapcsolódik a külvilághoz. A tanulók mint leendő munkavállalók és a leendő munkaadók számára egyaránt fontos, hogy a tanult ismeretek valós környezetben alkalmazott műveltség, felhasználható tudás formájában jelenjenek meg. Mindez csak akkor lehet igazán hatékony, hogyha már a képzés során is biztosítva van az átjárás az iskola és a társadalmi, természeti környezet között.

Az iskola egyféle „tudásközpont”, hálózati csomópont, ahol koncentrált megismerés zajlik és „tudás termelődik”. Az információs társadalom az információáramlás és tartalommegosztás társadalma, ahol a hozzáférhetőség nem akadályozva, hanem támogatva van. Miért lenne kivétel a tudásközpont jellegű iskola? Az iskolai tudást, a nevelési-oktatási folyamat értékteremtő tevékenységének produktumait, de legalábbis egy részüket hozzáférhetővé kell tenni az iskolán kívüli szereplők számára is. Az iskola általában forrásként tekint az internetre, tudásbázisokat, tartalomgyűjteményeket igyekszik felkutatni, és többnyire elfelejti, hogy a legjobb tudásbázisok és gyűjtemények pontosan az iskolák lehetnének, ha hozzáférést biztosítanának az intézményen belüli folyamatokhoz. A társadalmi környezet (az általa támogatott és fenntartott) intézmény munkájából így másféle módon is profitálna, nem „csak” kiművelt, a közösség számára értékes tevékenységet végző tagokkal gazdagodna.

A „nyitott iskola” intézménye számára is előnyös lehetne egy ilyen megközelítés, hiszen a társadalmi környezet különböző szintű, jellegű szereplői kapcsolódnának az intézményhez mint tudásközpontokhoz. Ez a kapcsolódás könnyen érdemi interakcióvá válhat, amelynek segítségével az iskola folyamatos reflexiót, előremutató kérdéseket, kritikát, valós hétköznapi problémáit kaphatná. Egy olyan intézmény számára, amely interaktív részese a szűkebb és tágabb környezet információáramlásának, nemcsak forrásokat kutató szereplő, hanem tudástermelő és -megosztó volna, már nem lenne kérdés az elmélet és gyakorlat, vagy a valós környezetben alkalmazható tudás és teljesítmény fogalma. Az iskolán belüli folyamatok hatékonyságát nagymértékben megnö-

velné, hogy ha a mesterkéltnél problémahelyzetek mellett a valós környezet problémahelyzetei is megjelenhetnének. Példának okáért tételezzük fel, hogy az iskola valós időben kapcsolódhatna be szűkebb környezetének hétköznapijaiba, így venne részt a problémamegoldásban, s ekképp követné nyomon a megoldásainak valódi élethelyzetben történő hasznosulását. A projekt és sok más, az intézmény falait átjárhatóvá tevő módszer egészen új jelentést kaphatna, hogyha az információs társadalom, a korszerű technika és az internet támogatná ezt a nevelési-oktatási folyamatot.

Intézményesített nevelés-oktatás és információs társadalom

Az információs társadalom információáramlásának és kommunikációjának fontosabb jellemzői között tartjuk számon az átláthatóságot, reprodukálhatóságot, a megosztást és az interakció alapelveit. Az információs társadalom iskolájában ezeknek az elveknek az érvényesülése egy nyitott intézményt produkál majd, amely része az őt körülvevő szűkebb tudáshálózatnak, de képes kapcsolatot létesíteni az információs társadalom bármely intézményes és egyéni szereplőjével. A nyitott oktatási intézmény pedagógiai kultúrájában a megismerés, befogadás és az alkalmazás helyett a tevékenység és az interakció áll majd a középpontban. Castells szerint az információs társadalom legfontosabb ismérve, hogy a tanulás tevékenység és interakció közben megy végbe (Farkas 2002, 69.), és nincs okunk kételkedni abban, hogy mindez az iskola belső világában is idővel természetessé válik. Az iskola a hálózati társadalom részeként intézményként és a benne dolgozó egyének által is részese lesz a folyamatos információáramlásnak és tartalommegosztásnak, s ez a hétköznapiakban is egyre inkább természetessé fog válni. Az intézmény mások számára is forrássá, produktív interakcióra kész partnerré alakul majd át. Ezzel háttérbe szorul az intézményen belüli és intézményen kívüli információszerzés, a tanulás és a tanulási környezet közötti különbség, esetenként ellentmondás. Bármely szervezett intézmény jól illeszkedik majd az egész életen át tartó tanulás folyamatához, hogyha a tudás elsajátítása nem az információ egyszerű megszerzésével és megőrzésével lesz megragadható, hanem ténylegesen is információfeldolgozásként és interakciós tevékenységként manifesztálódik. A nyitottság nem akadály, hanem az egyén fejlődését megkönnyítő jellemző lesz az intézményes oktatás előtt és után, az életvezetés bármely szakaszában. Az iskola meghatározó szerepét nem a hálózati társadalom többi szereplője mellett, esetenként ellenükben végzett tevékenysége alapján őrzi majd meg, hanem pontosan ennek ellenkezőjével, s így interaktív részesévé válik a folyamatnak.

Ebben a kontextusban az iskola feladata az, hogy a tanulói számára olyan nevelési-oktatási környezetet biztosítson, amelyik megmutathatja a rendelkezésre álló idő leghatékonyabb és legeredményesebb felhasználását. Mivel az információs társadalomban a legfontosabb érték ma már nem az információ, vagy a tudás, hanem az idő, mivel az információs társadalomban a tanulási tevékenységhez szükséges információ már rendelkezésre áll. Így az iskola feladata nem más, mint a feldolgozás tevékenységének és interakciójának egyfajta menedzselése. Az információ és tudás inkább eredmény és produktum, de a változás potenciálját egy lépéssel korábban, a rendelkezésre álló időben tudjuk csak megadni. Az intézményesített nevelés-oktatás hatékonyságának

az egyik legfontosabb mércéje az lesz, hogy mennyire képes az időfelhasználást hatékonyra és eredményessé tenni úgy, hogy ennek a kompetenciáját az egyén az iskolán túli korszakban is képes legyen működtetni. Ha megfelelő idő áll rendelkezésre, akkor az eredményes folyamat legfontosabb feltétele már megvan, hiszen információban, interakciós lehetőségekben, tartalomban az információs társadalom iskolájának környezetében nincs hiány. Zrinszky László 2007-ben azt írta, hogy az új technika felszabadítja majd azt az időt, amit a megnövekedett információfeldolgozási folyamat igényel (Zrinszky 2007. 193.). A technika valóban gyorsítja az információhoz való hozzájutást, ami jelentős időnyereség, ugyanakkor a technikai túlkínálat, ami az online alkalmazásoknál, közösségi portáloknál már évek óta megfigyelhető, pontosan ellenkező hatást fejt ki, és a folyamatos megismerés, megszokás, kitapasztalás jócskán felemészti a technika által megtermelt értékes időt. Az iskola tudatos tanulást támogató szerepének és a technika használatát támogató módszertannak a hiányát mutatja, hogy egyelőre csak bízhatunk abban, hogy az időegyenleg a technika megjelenésével a személy szabad akarata és produktív tevékenysége felé billen.

Az információs társadalom iskolájában a tevékenység és interakció során megszerzett tudás legalább annyira a tanulók küzdelme és felelőssége lesz, mint amennyire ma a tanároké. A tanulók motivációjának hatalmas ereje könnyen megfigyelhető az iskolán kívüli tevékenységekben. Az iskola belső világában a motivációhiány rendszeres oktételezésének mindennapjaiban ez a jelenség meglehetősen furcsa, de a magyarázata annál egyszerűbb. Az iskolán kívüli tanulás a korszerű környezetben, az egyéni tanulási utak lehetőségével, az iskolától mentes tanulási fogalommal, a gyors megerősítésekkel, szinte azonnali jutalommal összességében egy örömteli, élményszerű tevékenységgé teszi a tanulást. Az iskola elsődleges feladata, hogy ezt a motivációs bázist egy korszerű oktatási környezet felépítésével képes legyen kiaknázni. Az iskolától független információszerzés és tevékenységek, az intézményen túli interakció bevonásával az iskola valószínűbb környezetté válik, ami az eredményes működés egyik alapja lehet. A tevékenység és interakció iskolán belüli és iskolán kívüli jelensége ma már nem kérdés. A nevelési-oktatási feladat nehézsége abban áll, hogy ezeknek a folyamatoknak a minősége, mennyisége, produktivitása, más folyamatokhoz való hálózati kapcsolódása megfelelő legyen.

Sokan az iskola nevelési-oktatási feladatának gondolják azt is, hogy a pedagógusok az intézményes oktatás keretei között megfelelő, egy adott értékrendet következetesen képviselő szűrőként funkcionáljanak a tanulók információszerző folyamataiban. Ez a csaknem lehetetlen vállalkozás bizonyára nem hiányozhat az iskola feladatai közül, ugyanakkor fel kell ismernünk azt is, hogy ez nemcsak az iskola feladata, hanem az információs társadalom minden résztvevőjének kötelezettsége is egyben. Az iskolán belüli információs és kommunikációs folyamatok kontrollálhatóságába vetett hit mítoszának az internet és a hálózathoz hozzáférő tanulók megjelenése vetett véget. Az iskola és a pedagógusok önerejükben nem tudnak megfelelő információs védelmet adni az iskolán kívülről érkező információáramlással szemben, hiszen ezek folyamatos bővülésének köszönhetően biztosan nem képesek azt teljes mértékben követni. A hálózati társadalom részeként működő, tevékenységre és interakcióra építő intézmény esetén a hitelesség kérdésében az online közösségek, az internet segítségével a hálózatban megjelenő intézmények adhatnak biztos vonatkoztatási rendszert. Az internet tartá-

lomszűrése csaknem lehetetlen, de a közösségeként való működést és a hiteles, pontos, hasznos és fontos információk gyűjtését senki sem tilthatja meg az egyéneknek és az intézményeknek sem. Az ellenőrzött információkért meglepő módon az iskola nem úgy tud a legtöbbet tenni, hogy részt vállal a szűrésben és ellenőrzésben, hanem úgy, hogy a lehető legnagyobb tartalommegosztó aktivitást fejt ki online környezetben, illetve közösségi tevékenységekben jelzi, hogy mit használt fel, mit fogadott el, valamint mit tekint értékes tartalomnak. Ott ahol az iskola saját maga is interaktív tudásközpontként van jelen, emellett aktív tevékenységet is végez, egyre kevesebb területe marad a nem hiteles, a nevelési-oktatási folyamatot rossz irányba befolyásoló tartalmaknak.

A konzerváló fejlődés zsákutója

A technológiai fejlődés gyorsasága, de még inkább a látványossága azt az érzést keltheti a felhasználókban, hogy a technológia megjelenése automatikusan valamilyen jobb megoldás felé visz el minket. Ezzel szemben a realitás az, hogy a technológia automatikusan nem változtat meg semmit, sőt képes a meglévő gyakorlatot konzerválni. A technológia osztálytermi megjelenése csak egy lehetőség a módszertan megváltoztatására, de ezt csak akkor vesszük észre, hogyha megfelelő rugalmasság, kreativitás, vagy ha más nem, akkor fantázia áll rendelkezésre, hogy képesek legyünk a rögzült szokásokhoz képest más irányban is gondolkodni.

A multimédiás oktatási tartalom egyre jobb minőségű megjelenése természetesen öröm, de hajlamosak vagyunk elfeledkezni arról, hogy a tartalomközpontú szemlélet háttérbe szoríthatja a tevékenységközpontú oktatási gyakorlatot, hogyha a tartalomhoz nem kapcsolódnak megfelelő foglalkozások. Komoly erőforrások állnak ahhoz rendelkezésre, hogy a számítógéppel támogatott teljesítményértékelés is továbbfejlődjön, de ezeknek csak egy kisebb része koncentrál a tudás és a teljesítmény újraértelmezésére. Az adaptív tesztelés, az online teljesítménymérés professzionalizál egy korábbi mérési gyakorlatot, de egyelőre még nem számol azzal, hogy egy közösség produktívására is megfelelő mérőeszközt dolgozzon ki. A tanulók hálózatba kötött számítógépein remek egyéni fejlesztő programok készülnek, de nagyrészt csak a más célból létrehozott játékok képesek a közösségi tevékenység és kooperativitás biztosítására. Az interaktív tábla legegyszerűbb felhasználása a frontális tanulásszervezést támogatja, ha a pedagógus és a tanulók nem gondolnak rá, hogy a tartalom közösen is kialakítható, és az oktatási folyamat közben és után is megosztható. A szavazógépek, valamint az interaktív visszajelző eszközök eljuttatják ugyan az információt a pedagógushoz, szükség szerint a tanulókhöz is, de ha ez érdemben nem befolyásolja az oktatási folyamat stratégiáját, akkor a felhasználása inkább öncélú volt, mintsem egy új értékelési kultúra gyakorlati példája.

Egyének vagy közösségek iskolája?

Az információs társadalom erősödő dominanciáját csaknem egy évtizede már igen komoly technológia is támogatja. Annak ellenére, hogy elméletileg semmilyen jelentős akadály nem áll az útjában, az oktatást, iskolát, tanulást és tanítást formáló ereje messze

elmarad még a közelmúlt pontosabbnak gondolt jóslataitól is. Szinte minden formális feltétel teljesül ugyan valamilyen mértékben, de az intézményesült oktatás területén alig, vagy csak igen ellentmondásosan mutatható ki a hatása.

Komenczi Bertalan 2002-ben az információs társadalom ismérvei között az alábbi tényezőket sorakoztatta fel:

- az információs társadalom kialakulásának átmeneti állapota nehezíti teszi a rövid távú prognózisokat is
- az információs társadalomban erős technológiai determinizmus érvényesül
- az információs társadalom a globális világ gazdaság társadalma
- az információs társadalom hálózati társadalom
- az információs társadalom tudás alapú és tanuló társadalom
- az információs társadalom információval telített társadalom
- az információs társadalom új típusú tömegtársadalom
- az információs társadalomban megnövekednek a különbségek, kialakul a digitális szakadék.

A szerző elmélete szerint az információs társadalom információtengelyű, vagyis értelmezése az információ mint legfontosabb érték alapján képzelhető el. Az ipari társadalommal szemben a mozgatóerő itt nem az energia, hanem az az információ, ami gazdasági termék, fontossága pedig minden máshoz képest igen jelentős (Komenczi 2002, 155–158.).

Nehezen lehetne tagadni, hogy az évtizedes előrejelzés, az egyes tényezők eltérő mértékű érvényesülésével, napjainkban ne lenne jelen, és ne volna megfigyelhető. Vegyük észre, hogy az információs társadalom hatásrendszerének érvényesülését a technológiai fejlődés nemcsak segíti, hanem ellentmondásos módon rávilágít annak gyengeségeire is.

A számítógép- és internethasználat lehetőség a produktivitásra, az interaktivitásra, amelyekhez technikailag viszonylag könnyű útként kínálkozik a közösségi portálok és a web 2.0 alkalmazások világa. A kihasználatlanság és az információs társadalom oktatásával szemben felépített elvárások lassú összeomlásának legfőbb oka, hogy az iskola világa a külső társadalmi környezethez hasonlóan nem eléggé **altruista**. Megfelelő technológiai támogatás nélkül könnyen hivatkozhatnánk arra, hogy a tudásmegosztás, az információáramlás, a közösségi produktivitás szép idea, de reálisan nem valósítható meg. A technológiai fejlődés és az egyre könnyebb eszközhasználat rávilágít arra, hogy az információ egyéni birtoklása válhat igazán fontos értékke, és másokkal szemben ez biztosíthat versenylőnyt. Az információ személyes, kizárólagos birtoklása még a nevelési-oktatási folyamat szereplőinél is csak egy rögzült szükséglet. A ma már korszerűtlennek gondolt tanárkép, a pedagógus saját magáról való gondolkodása is épít arra, hogy egy közösségben az egyén birtokol valamilyen információt, mások pedig (még) nem. Az információk megosztása, az egyén és közösség produktivitása után a technikai környezet kihasználásával a hozzáférhetőség biztosítása ellentétes az egyéni érdekekkel, hiszen így megszűnhet az egyén másokhoz képest vélt vagy valós előnyös helyzete. Az **információmegosztásnak** az egyén számára természetesen mindig van kockázata, de a közösség számára ez olyan értéket jelenthet, ami átmenetileg háttérbe kellene hogy szorítsa az egyén saját érdekeit. A hálózati társadalom valódi megjelenése

nem akkor következik be, amikor a technika ezt lehetővé teszi, hanem akkor, amikor a hálózat kapcsolatos használata természetessé válik, mégpedig nem az önérvényesítés, az egyéni érdekek kihasználása, hanem a közösség érdekében végzett produktivitás hatékonyságának fokozása érdekében. Az információ birtoklása az egyén számára mindaddig értékes, amíg mások szeretnék ezt birtokolni, és egyedül, vagy az egyéntől függetlenül nem jutnak el hozzá. Az információs társadalomban a technikának köszönhetően kialakult a hozzáférés számos más útja, és így az **információirigység** egyre kevésbé lesz adaptív stratégia.

Az információs társadalom iskolájától való félelem egyik leggyakoribb kísérőjelensége, hogy az ellenérdekeltek vagy félnek az iskolátlantástól, vagy féltik az iskola kontrollszerepét, a nevelési-oktatási folyamatok kontrollálhatóságát. Az intézményesített oktatás meglehetősen jól szabályozható, ismert modellekre épülő rendszer, amit az internet és más közösségek szerepének növekedése viszont már komolyan veszélyeztethet. A másik szélsőség képviselői az iskolátlantást nem az iskola szerepének háttérbe szorulásával, hanem egy merészebb ugrással, az intézményesített oktatás túlhaladásával képzelik el. Az internet forrásgazdagsága, a sok tudásközpont produktív tevékenysége, az egyének úttörő tartalommegosztása, az intézmények oktatási természetű publikálása olyan sok, szabadon vagy viszonylag könnyen elérhető tartalmat generálhat, hogy a tanulás reális alternatívájaként jelenik meg az intézményesített oktatáshoz képest. Az iskolátlantást siettetők és az iskolátlantástól félők vélhetően egyaránt tévednek. Az előbbiek a tartalomközpontúság túlhangsúlyozása közben elfelejtik a tevékenységek nevelésben-oktatásban betöltött szerepét. Az utóbbiak pedig az internet forrásgazdagságát és nem az online környezetek sokszínűségét, motiváló hatását és élményszerű aktivitást biztosító lehetőségeiket tekintik legfőbb ellenfelüknek. Az intézményesített oktatás a megfelelő kontrollmechanizmusok működése mellett gyakran egy passzív tevékenységet igénylő, a tanulók számára (az internet és online közösségek csábításához képest) unalmas hely. Annyit biztosan állíthatunk, hogy a tudástársadalom elvárásainak és feladatainak megfelelni nem tudó intézményesített oktatás kontrollválságának megoldására nem az iskolátlantás a helyes megoldás (Z. Karvalics 2009, 7.).

Interaktív tevékenység és közösségi műveltség

A számítógép és az internet az intézményesült oktatás hagyományos formáival szemben leginkább az interaktivitás és a folyamat alakíthatóságának lehetőségével válik veszélyessé. Nem véletlen, hogy a hagyományos oktatási felfogás a tartalomközpontúság újabb technológiával támogatott, hatékonyabb megjelenését üdvözli és igyekszik nem észrevenni a közösségi tevékenységekben rejlő kiaknázatlan potenciált. A szóra-koztató és társas tanulást szinte tálcán kínálják a közösségi portálok és a web 2.0 alkalmazások, de ez önmagában még nem jelenti a tanulási kultúra vagy az oktatási kultúra megváltozását. Minden feltétel adott ahhoz, hogy a gyermek évszázada után a **tanulás évszázada** is megkezdődjön, de a fenti sorok alapján lassan beérhetnénk a tanulás évtizedének felfedezésével is. A nyílt oktatás az intézményes oktatásban a tanulót is valóban és nem csak látszólag partnernek tekintő oktatásszervezés korszaka jöhetne

el. Z. Karvalics László a nagyobb pedagógiai kultúrák korszakolását leegyszerűsítve, de nagyon lényeglátóan hívja fel a figyelmünket arra, hogy a pálcá pedagógiája után következett a tölcser pedagógiája. Ha a tanuló valódi partner, akkor nem a nevelés és oktatás tárgya, nem a folyamat középpontjában álló alany, hanem kis „tudáskazán”, aki akár erőforrás is lehet a civilizációs kihívások megoldásában (Z. Karvalics 2010, 7.). Az iskolai folyamatok társadalmi hálózatba kapcsolása a korábban említett intézményes korlátokat jelentő fal átjárhatóságát adná eredményül. A pálcapedagógiánál a kényszer okozta változás, a tölcserpedagógiánál az üres fej külső megtöltése modellezi a folyamatot. Az intézményesített oktatás útkereszteződéshez ért, ahol a korszerű technológia felhasználható arra is, hogy a tölcser tökéletesebb legyen, esetleg a tanuló és a tanár saját maga választhassa meg a tölcser színét, méretét és formáját, az áramló tartalmat. Ez nyilvánvalóan zsákutca lenne, igaz, nagyon is csábító zsákutca, hiszen az oktatás lényegi részei változatlanok maradnának, csak az eljárásrend lenne professzionálisabb. Igazán jelentős változást az hozna, hogyha az oktatási folyamat feletti kontroll az intézmények helyett egyre inkább a személyek kezébe kerülne. Ha a tanuló, vagy akár a tanár személyesebben is részt vesz a folyamatban, akkor az érintettsége olyan motiváció erő, ami a nyílt oktatás módszertana korábban már felismert, de talán a technológia (is) hiányzott a megvalósításhoz.

Nem nehéz felfedezni, hogy ha az információs társadalomban nem az információ-irigység lenne domináns, akkor például nem a plágiummal kellene küzdeni. Az egyén nagyon sokat tehet a közösség érdekében azzal, hogy érdekeit átmenetileg háttérbe szorítja, és valóban részévé válik a hálózatnak. Nem utánoz, nem másol, nem sokszorosítja az információt és ezáltal a tudást, hanem személyesen lesz kreatív, és önmagát adja. A különböző narratívák közötti értékpreferenciát pedig nem egyes személyek, hanem a közösség tudná kijelölni. A műveltség személyesen kreatív beágyazottsága, a közösségi lényegakarát beágyazottsága megmutatja a találkozások iskolájának körvonalait (Perjés 45.). Ebben az esetben a műveltség valóban közösségi tevékenység és élmény volna. Nem lenne szükség mesterkelt narratívák előállításához, az iskolai világ különálló felépítéséhez, hanem az intézményesített oktatás komoly erőforrás lehetne a társadalmi műveltség alakulásában. Egy ilyen iskola már valóban az információs társadalom iskolája lehetne, ahogyan a benne dolgozó tanárok és tanulók egyre inkább felfedeznék, hogy az iskolán belüli és iskolán kívüli környezet közötti különbség sok esetben felesleges. A jelenlegi oktatás ilyen irányú átalakítása nagyon nehéz, talán lehetetlen vállalkozás, de egyet kell értenünk Z. Karvalics Lászlóval, aki szerint: „az ipari korszak legjobb iskolája is rosszabb, mint az információs társadalom legrosszabb iskolája” (Z. Karvalics 2010, 12.).

Irodalom

- Komenczi, B. (2002): *Információ és társadalom*. EKF Líceum Kiadó, Eger.
- Perjés, I. (2005): *Társadalompedagógia*. Aula Kiadó, Budapest.
- Z. Karvalics, L. (2009): Két kontrollforradalom között: az információs társadalom közoktatásának körvonalai I. *Oktatás–Informatika*, I. évfolyam, 2.szám 2–16.
- Z. Karvalics, L. (2010): Két kontrollforradalom között: az információs társadalom közoktatásának körvonalai II. *Oktatás–Informatika*, II. évfolyam, 1-2.szám 2–13.